

Datum
2024-05-16

Ert datum
2024-02-21

Finansdepartementet

ESV dnr
2024-00483

Er beteckning
Fi2024/00446

Handläggare
Thomas Wilhelmsson

Ekonomistyrningsverkets yttrande över SOU 2023:85 ”Långtidsutredningen 2023 – Finanspolitisk konjunkturstabilisering”

Ekonomistyrningsverket (ESV) välkomnar utredningens ambitiösa ansats och gedigna arbete. Utredningens fokus är på finanspolitisk stabiliseringspolitik och man argumenterar för att denna bör öka samtidigt som man försöker utforma förslagen för att undvika de problem som finanspolitisk stabiliseringspolitik kan vara förknippad med.

ESV delar i huvudsak bilden att ett större mått av stabiliseringspolitik, inte bara i kris utan även i normala konjunktursvängningar, kan bidra till att minska risken för långsiktigt negativa effekter av lågkonjunktur. Stabiliseringspolitik genom finanspolitiken innebär dock ett antal problem och risker. De tyngst vägande skälen för att ändra balansen för stabiliseringspolitiken från penningpolitiken till mer finanspolitik bygger på de senaste årens låga räntenivåer, och utredningen förväntar sig att Riksbankens styrränta framöver emellanåt kommer slå i sin nedre effektiva gräns. Samtidigt noterar vi att räntenivåerna nu stigit. Om utredningens antagande inte uppfylls, eller om det inträffar väldigt sällan, går det inte nödvändigtvis att dra samma slutsatser kring behovet av mer finanspolitisk stabiliseringspolitik, enligt ESV:s mening.

Vidare ställer vi oss frågande till om den finanspolitiska stabiliseringspolitiken kan bli så precis som är nödvändigt för att inte de möjliga negativa konsekvenserna ska överväga. Även om de åtgärder som utredningen föreslår kan mildra en del av dessa är ESV:s bedömning att de problem som är förknippade med finanspolitisk stabiliseringspolitik i viss utsträckning fortfarande kommer att kvarstå. Det gäller tidpunkten för när åtgärden ska träda ikraft, eftersläpning i effekt av åtgärden, hur omfattande åtgärden ska vara och vilken typ av åtgärd som ska sättas in. Det finns också en risk att politiken blir mer expansiv än avsett, eftersom det politiskt är lättare att föra en expansiv politik i dåliga tider än att föra en åtstramande politik i goda tider. Det skulle leda till att åtgärderna inte dras tillbaka på det sätt som föreslås eller inte i tillräckligt snabb takt vilket innebär en risk för omotiverat mycket finanspolitik under för lång tid.

En annan svårighet med förslagen i utredningen är hur den konjunkturstabiliserande finanspolitiken ska utvärderas i förhållande till de övergripande målen för sparatet och skulden om det förs in ett eget ramverk för stabiliseringspolitiken under taket för det finanspolitiska ramverket. ESV bedömer

att det är mycket svårt att dela upp huruvida det är stabiliseringspolitik eller strukturella reformer som påverkar sparandet och skulle gärna sett att det utvecklades mer i betänkandet.

ESV ifrågasätter behovet av de nya nämnder utredningen föreslår. Dels ur effektivitetssynpunkt, med tanke på att kompetensen rimligen finns inom Finansdepartementet och på berörda expertmyndigheter, dels för att det kan försvåra ansvarsutkrävandet från regering och riksdag om dessa fattar beslut på förslag från en nämnd.

Utredningen presenterar flera förslag till justeringar i det finanspolitiska ramverket, bland annat en ändring av nuvarande överskottsmål till underskottsmål och att höja nivån på den offentliga skulden. ESV kan konstatera att det finns en spänning mellan dagens målnivåer för det finansiella sparandet och den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskulden) och anser att Maastrichtskulden skulle kunna vara högre utan att det riskerar att äventyra de offentliga finanserna. Vi har dock i nuläget ingen åsikt om en rimlig högsta nivå för skulden. Samtidigt noterar vi att utredningens förslag om en lägre målnivå för det finansiella sparandet och en höjning av nivån på det långsiktiga ankaret för Maastrichtskulden delvis motiveras av behovet av klimatinvesteringar. I det sammanhanget vill vi påminna om att de utgiftsökningar eller inkomstförsvagningar ett sänkt saldomål skulle möjliggöra utgör en liten del av vad de totala offentliga utgifterna redan uppgår till varje år och att det istället kan vara möjligt att hitta motsvarande utrymme för investeringar genom prioritering inom befintliga ramar. Investeringar på klimatområdet är angelägna och brådskande men att motivera avsteg från det finanspolitiska ramverket med att satsningar är angelägna riskerar på sikt att vara ett sluttande plan. Målnivåerna bör istället motiveras av vad som är offentligfinansiellt hållbart varefter prioriteringar får göras.

En annan faktor att ta hänsyn till är att statens skuld har minskat över tid medan kommunernas har ökat och utgör en allt större del av Maastrichtskulden.

Frågor om målnivån för det finansiella sparandet och skuldens storlek och uppdelning är något som den parlamentariska kommitté som ser över överskottsmålet behöver ta sig an.

Sammantaget är ESV:s bedömning att utredningens förslag inte fullt ut hanterat de möjliga negativa konsekvenser som kan följa av en ökad finanspolitisk stabiliseringspolitik. Förslagen är många och långtgående och konsekvenserna är svåra att helt överblicka. Diskussionen är dock relevant och viktig och en viss ökad finanspolitisk stabilisering kan vara önskvärd.

I detta ärende har generaldirektör Clas Olsson beslutat. Utredare Thomas Wilhelmsson har varit föredragande. I beredningen har också biträdande prognoschef Ann-Sofie Öberg, enhetschef Helena Kaplan, avdelningschef Bo Stoltz och överdirektör Bob Pernodd medverkat.

Datum: 2024-05-20

Underskrift

Clas Olsson

Namnförtydligande

Föredragande

Thomas Wilhelmsson

Namnförtydligande

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.